

Translocalis-hanke: Varhainen kansalaisyhteiskunta katveesta esiin ja digitaaliseksi kulttuuriperinnöksi

Kokko H & Pääkkönen T (2022). Translocalis-hanke: Varhainen kansalaisyhteiskunta katveesta esiin ja digitaaliseksi kulttuuriperinnöksi. *Tietolinja*, 2022(2). Pysyvä osoite: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022121571948>

Translocalis – Lukijakirjeet kansalaisyhteiskunnan äänenä ja uutena kulttuuriperintönä - digihistoriahanke tallentaa, tutkii ja tuo kaikkien ulottuville suomenkielisessä lehdistössä vuoteen 1885 asti julkaistut paikallisyhteisöjen nimissä kirjoitetut lukijakirjeet yhdessä Kansalliskirjaston kanssa. Hanke on Alfred Kordelinin säätiön rahoittama Suuri kulttuurihanke 2021–2023, jossa 1800-luvun unohduksiin jääneestä varhaista kansalaisyhteiskuntaa rakentaneesta paikalliskirjekulttuurista tehdään uutta digitaalista kulttuuriperintöä. Translocalis-tietokanta julkaistaan osana Kansalliskirjaston digitaalisia aineistoja 9.2.2023.

Paikalliskirjekulttuuri

Aleksis Kiven *Seitsemän veljeksen* tie ei vienyt vain Jukolan ja Impivaaran kautta paikallisyhteisön jäseniksi, sillä muut veljekset lukemaan opettanut Eero jatkoi pidemmälle, kansakuntaan ja ihmiskuntaan. Kirjan lopussa kuvataan, kuinka Eero alkoi lukea sanomalehtiä ja kirjoittaa niihin lukijakirjeitä oman kotipitäjänsä nimissä. Kiven kuvauksen mukaan tämä avasi hänelle ”kotomaamme koko kuvan” ja käsityksen synnyinmaasta yhtenä ”maailman-kulmana, jossa Suomen kansa asuu, rakentelee ja taistelee ja jonka povessa lepäsivät isiemme luut”.^[1]

Kuva 1: Aleksis Kivi oli paikalliskirjekulttuurin aikalaistodistaja. Suomen Kuvalehti 15.5.1873 nr. 10, s. 115 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/870041?page=7>
Kansalliskirjaston Digitaaliset Aineistot

Suomenkielisten lehtien sivuille 1800-luvun puolivälissä kehittyneessä paikalliskirjekulttuurissa tuhannet ihmiset eri puolilla Suomea kirjoittivat lukijakirjeitä oman paikallisyhteisönsä nimissä. Ilmiö on kansainvälisessä katsannossa ainutlaatuinen, vastaavaa maanlaajuista lukijakirjeilmiötä ei tunneta muualla. Suomessa suomenkielinen lehdistö kehittyi poikkeuksellisesti ensin maanlaajuiseksi ja sitten vasta maakunnalliseksi ja paikalliseksi, mikä mahdollisti erityislaatuisten yhteiskunnallisten lukijakirjekulttuurin syntymisen.^[2] Vuonna 1870 teoksensa julkaissut kansalliskirjailija oli suomenkielisen lehdistön paikalliskirjekulttuurin aikalaistodistaja ja päätyi liittämään sen keskeiseksi osaksi kirjansa juonikudelman.^[3]

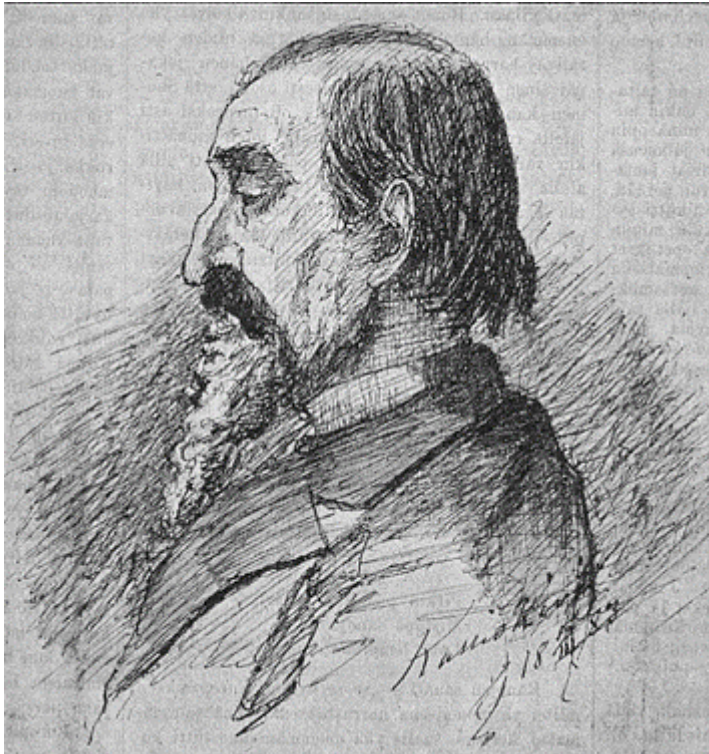
Maan kieliolojen vuoksi suomenkielinen lehdistö alkoi kunnolla kehittyä vasta 1800-luvun puolivälissä. Lukijakirjeitä julkaistiin suomenkielisessä lehdistössä alusta asti, sillä lehtiä muiden toimiensa ohella toimittaneet sivistyneistön jäsenet ottivat työtaakkansa vähentämiseksi mielellään toimitukseen lähetettyjä lukijakirjeitä lehtiensä palstoille.^[4] Lukijakirjeilmiö laajentui paikalliskirjekulttuuriksi Euroopan hullun vuoden 1848 jälkeen, kun kumouksien pelossa Suometar-sanomalehdeltä kiellettiin ulkomaanuutisten julkaisu. Lehteä toimittaneet fennomaanisen sivistyneistön edustajat päättivät korvata ulkomaanuutiset kotimaan uutisilla, joita varten se rakensi itselleen kirjeenvaihtajien verkoston.

Kun eri paikkakuntien nimissä kirjoitettuja kotimaan uutiskirjeitä alettiin julkaista, kaikkien yllätykseksi Suomettaren toimitukseen alkoi tulla paikalliskirjeitä sellaisilta kirjoittajilta, joita se ei ollut värvännyt kirjeenvaihtajikseen. Vain muutamassa vuodessa 1850-luvun alussa sivistyneistön järjestelmä toiminta muuttui maanlaajuiseksi vapaaksi kansalaistoiminnaksi, mikä osaltaan kertoo varhaisen kansalaisyhteiskunnan voimasta. Tuon vuosikymmenen kuluessa kaikki ajan suomenkieliset lehdet seurasivat Suomettaren esimerkkiä ja alkoivat julkaista paikalliskirjeitä. Myös valtiolta otti kulttuurin siipiensä suojaan. Vuonna 1857 julkaisunsa aloittanut valtiovalan virallinen lehti, Suomen Julkisia Sanomia, alkoi sekin julkaista heti paikalliskirjeitä.^[5] Paikalliskirjekulttuurista tuli näin ikään kuin virallinen osa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa.

Kuva 2: Paikalliskirjekulttuurissa oli läsnä sekä paikallinen että ylipaikallinen tila, kuten myös kirjallinen ja suullinen kulttuuri. Albert Edelfeltin vinjetti. Kansan Lehti 3.1.1896 nr. 3, s. 1 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/500159?page=1>

Aikakauden oppineisto ei kuitenkaan paikalliskirjekulttuurista innostunut. Sitä yritti edistää kirjoituksillaan ainoastaan kansanrunouden kerääjä ja kielitieteilijä D. E. D. Europaeus, joka kuitenkin kiisteltynä hahmona ajautui 1850-luvun aikana fennomaanisen sivistyneistön marginaaliin. Samoin kävi paikalliskirjekulttuurille, joka ilman ulkomaalaisia vastineita ei sopinut aikakauden sivistyneistön kapeaan käsitykseen kansallisesta kulttuuri-ilmioistä. Paikalliskirjeilmiö jäi myös historiantutkimuksen ja sitä kautta yleisen historiatietoisuuden marginaaliin. Vaikka ilmiön olemassaolo on tiedetty, sen laajuus on tullut vasta esille Kansalliskirjaston tekemän 1800-luvun lehdistön digitoimistyön jälkeen, joka on mahdollistanut uuden tutkimuksen.[\[6\]](#)

Kuva 3: D. E. D. Europaeus oli paikalliskirjekulttuurin isähahmo ja suosija. Kyläkirjaston Kuvalehti 1.6.1896 nr. 6, s. 41
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/870764?page=1> Kansalliskirjaston Digitaaliset Aineistot

Translocalis

Translocalis – Lukijakirjeet kansalaisyhteiskunnan äänenä ja uutena kulttuuriperintönä - digihistoriahanke tallentaa, tutkii ja tuo kaikkien ulottuville suomenkielisessä lehdistössä vuoteen 1885 asti julkaistut paikalliskirjeet yhdessä Kansalliskirjaston kanssa.[\[7\]](#) Hanke on Alfred Kordelinin säätiön rahoittama Suuri kulttuurihanke 2021–2023. Translocalis-tietokannan rakentaminen alkoi vuonna 2018 Suomen Akatemian Kokemuksen historian huippuyksikössä HEX. Vuonna 2019 hanke palkittiin Kansalliskirjaston vuoden asiakkaana.[\[8\]](#) Tampereen yliopistossa toteutettava projekti huipentuu vuoden 2023 helmikuussa, kun tietokanta julkaistaan osana Kansalliskirjaston digi.kansalliskirjasto.fi -palvelua.[\[9\]](#)

Hankkeen nimen sana *trans* viittaa jonkin yli, läpi tai halki menevään. *Localis* puolestaan viittaa tilalliseen tai johonkin paikkaan liittyvään. Yhdessä Translocalis ilmaisee ylipaikallisuutta, jota 1800-luvun puolivälin suomenkielisen lehdistön paikalliskirjekulttuuri edusti. Siinä paikallisista kokemuksista tuli julkisuuden kautta ylipaikallisia ja yhteiskunnallisia. Sama päti toisinpäin: lehdistön kautta yhteiskunnalliset asiat tulivat osaksi paikallista kokemista.

Hankkeen aikana paikalliskirjeitä on kerätty tietokantaan Kansalliskirjaston digitoimasta lehdistöaineistosta kahdeksan tutkimusavustajan voimin. Tutkimusavustajat ovat käyneet koko suomenkielisen lehdistön vuosikerrat läpi vuodesta 1775 alkaen vuoden 1885 loppuun saakka ja tallentaneet kaikki lukijakirjeet, joissa näkyy paikallinen kokemus.

Paikallislukijakirjeitä on tietokannassa noin 72000, joista noin 47500 on lähetetty maaseutupitäjistä ja 17500 kaupungeista. Maakuntien nimissä on kirjoitettu 1000 kirjettä ja 4500 kirjettä ulkomailta. Kirjeiden kirjoittajien joukossa oli ihmisiä kaikista yhteiskunnan kerroksista aatellisista ja professoreista maaseudun tilattomaan väkeen. Mukana on esimerkiksi pappeja, opettajia, talonpoikia, torppareita, kauppiaita ja työläisiä. Kirjeiden joukossa on myös satoja naisten kirjoittamia kirjeitä. Kokonaisuudessaan Translocalis onkin varhaisin suomenkielisten ihmisten omakätisesti kirjoittama, laaja historiallinen tekstikorpus.[\[10\]](#)

Tietokannan käyttöliittymän avulla kirjeitä voi hakea ja suodattaa muun muassa ajanjakson, paikkakunnan, lehden sekä kirjoittajan nimen ja aseman mukaan. Lisäksi käyttöliittymän avulla tietokannan kirjeisiin voidaan kohdistaa sanahakuja. Yhdellä painalluksella on mahdollista saada esiin esimerkiksi tiettyyn paikkakuntaan liittyvät, kaikkien torppareiden tai tietyn tunnistetun henkilön kirjoittamat kirjeet. Tällaisenaan tietokanta palvelee niin paikallishistoriasta ja sukututkimuksesta kiinnostunutta suurta yleisöä kuin tutkimustakin.

Haku Kokoelmat Lehdet Päivän lehdet Leikkeet Leikekirja

Hakulause

vaadi kaikki hakusanat sumea haku hae: tekstisisällöstä kuvailutiedoista Kokeile hakua: käsiyöt

kaikki aineistolajit Aikaväli pp.kk.vvvv — pp.kk.vvvv

kaikki nimekkeet

avainsana: Translocalis kaikki tyypit

kaikki aiheet kaikki kokoelmat

71884

Uusimmat merkinnät ensin

<p>Humpilla</p> <p>Sanomia Turusta no 82 20.07.1880</p>	<p>Pohjois-Amerikka</p> <p>Kaiku no 29 17.07.1880</p>	<p>Hämeenlinna</p> <p>Hämäläinen no 14 04.04.1872</p>	<p>Oulu</p> <p>Oulun Viikko-Sanomia no 6 12.02.1859</p>
<p>Viitasaari</p> <p>Uusi Suometar no 85 18.07.1879</p>	<p>Mikkeli</p> <p>Uusi Suometar no 108 07.09.1877</p>	<p>Kuopio</p> <p>Rauman Lehti no 33 19.08.1882</p>	<p>Haaparanta</p> <p>Raittius ja siweys no 4 01.12.1884</p>

Kuva 4. Kuvakaappaus lehdissä julkaistuista kansalaiskirjeistä.

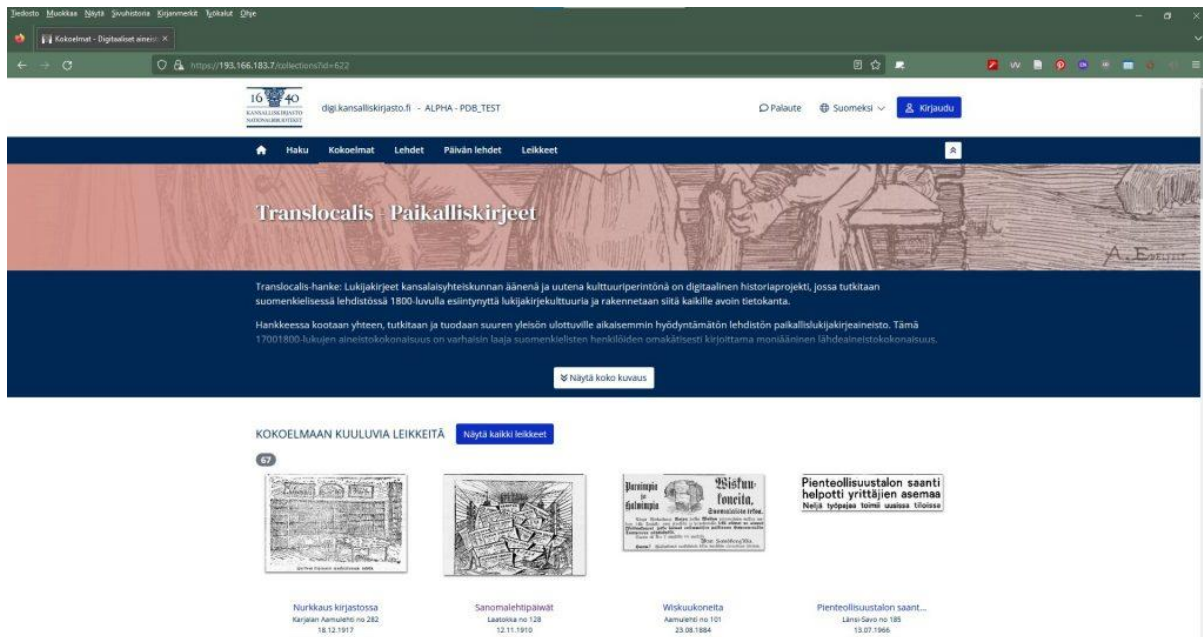
Kuva 5. Suomen sanomalehdistöhakemiston lipukkeita ja kortistolaatikko. Kuva: Ilona Fors.

Translocalis-tietokannassa on myös mukana 1800- ja 1900-luvun vaihteessa kootun Suomen sanomalehtihakemiston paikalliskirjeitä koskevia kuvailutekstejä.[\[11\]](#) Valtionarkistonhoitaja, filosofian tohtori Reinhold Hausenin johtaman Sanomalehtihakemistohankkeen kunnianhimoisena tavoitteena oli indeksoida kaikki siihen asti Suomessa painetut itsenäiset kirjoitukset. Käytännön työtä tekivät varhaiset naisylioppilaat, jotka kirjasivat eri sanomalehtiartikkelien sisältöjä paperilipuille.[\[12\]](#) Translocalis-hankkeen yhteydessä olemassa olevat alun perin käsin kirjoitetut paikalliskirjeiden selostukset yhdistetään Kansalliskirjaston sivuilla julkaistavaan digitaaliseen tietokantaan, jossa ne toimivat kirjeiden sisällön lyhyinä kuvauksina.

Translocaliksen tekninen toteutus

Translocalis-tietokanta on koottu Kansalliskirjaston kehittämän Leikekirja-työkalun avulla. Tutkimusryhmälle luotiin oma käyttäjätunnus, jonka avulla paikalliskirjeet kerättiin omiksi leikkeiksi koko Kansalliskirjaston digitaalisesta lehdistöaineistoista. Kerätessään paikalliskirjeitä tutkimusryhmä samalla lisäsi leikkeisiin metatietoja kirjoittajien nimistä, nimimerkeistä ja asemista sekä siitä, onko kirje toisesta lehdestä otettu toisinto, vai alkuperäinen teksti. Leikekirjassa olevan export -toiminnon avuksi tietokanta saatiin kokonaisuudessaan Excel -taulukkolaskentaohjelmassa käsiteltäväksi. Tämä on mahdollistanut koko mittavan tietokannan hallinnan ja eteenpäin kehittämisen.

Paikalliskirjeiden talteenoton jälkeen tutkimusryhmä keräsi tietokantaan lisää metatietoja, ja näistä luotiin uusia tietokenttiä Exceliin. Kansalliskirjaston puolella päivitetty Excel otettiin käsittelyyn ja metatiedot vietiin Digin tietokantaan. Koska jokaiselle lisäkentälle ei haluttu tehdä erillistä uutta hakukenttää, tiedot vietiin erityisesti nimettyihin uusiin asiasanoihin, jossa asiasanan alussa on kentän tunniste ja lopussa varsinainen tieto. Digin tietokantaan vietyinä tämä mahdollistaa tietojen haun joko tunnisteella tai arvolla, jolloin Translocalis-tietokantaa voi hakea eri tavoin. Kun Translocalis-leikkeiden tiedot oli saatu tietokantaan, leikkeet myös indeksoidaan uudelleen, mikä mahdollisti leikkeiden hakemisen käyttöliittymässä. Translocalis-leikkeiden luojat voivat editoida leikkeitä jatkossakin ja tarvittaessa laajentaa leikekirjaa eteenpäin.

Kuva 6. Näkymä Translocalis-kokoelmasta Digin kehitysympäristössä.

Kansalliskirjaston kannalta hanke on auttanut kehittämään digi.kansalliskirjasto.fi -palvelua. Uutena toimintona on rakennettu mahdollisuus luoda leikkeistä oma kokoelmansa, joka mahdollistaa tietyn leikekokoelman nostamisen digi.kansalliskirjasto.fi -palvelun kokoelmarakenteeseen. Kokoelman avulla kerättyjä aineistokokonaisuuksia voi esitellä kokoelmakuvauksen kautta ja samalla päästä nopeasti kerättyyn leikeaineistoon. Kansalliskirjastossa tavoitteena on ollut luoda hankkeen aikana ratkaisuja, jotka toimivat myös muissa vastaavanlaisissa hankkeissa, joissa digi.kansalliskirjasto.fi -palvelun aineistoja rikastetaan tutkimuksen voimin.

Kansalaisyhteiskunta ja digitaalinen kulttuuriperintö

Translocalis-tietokannan avulla on jo tutkittu itse paikalliskirjekulttuuria[13], nationalismien syntymistä yksilön kokemuksena[14] ja Karjalan käsitteellistä muotoutumista[15]. Käynnissä on myös paikalliskirjekulttuuria kokonaisuudessaan käsittelevä kirjahanke. Translocalis on kansainvälisessäkin katsannossa kiinnostava kokonaisuus, sillä vastaavanlaisia laajapohjaisesti modernisaation kokemushistoriaa kartoittavia tekstikorpuksia ei muualla ole olemassa. Laaja aineistokokonaisuus mahdollistaa myös Big data -analyysit, jossa koko korpusta lähestytään suurena tekstimassana digitaalisen humanismin keinoin, yhdistämällä kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä.

Tietokantaa on myös mahdollista laajentaa, sillä suomenkielisen lehdistön paikalliskirjekulttuuri jatkui pitkälle 1900-luvun puolelle. 1880-luvun kuluessa suomenkielisen lehdistön volyymi on kuitenkin kasvanut niin, ettei kirjeiden kerääminen ihmistyönä enää ole työekonomisesti tehokasta. Translocalis-hankkeessa onkin suunniteltu rahoituksen hakemista jatkohankkeelle, jossa yhteistyössä tietojenkäsittelijöiden kanssa paikalliskirjeet pystyttäisiin löytämään 1900-luvun vaihteen ja alun lehdistömateriaalista tietokonevetoisesti. Tutkimusavustajien keräämää ja vuoteen 1885 ulottuvaa Translocalis-tietokantaa voitaisiin tällöin käyttää mallidatana, jolla tietokoneet opetetaan löytämään kirjeet. Tätä kautta Translocalis-tietokantaa voitaisiin laajentaa 1900-luvun

alkuvuosikymmenille asti. Tällöin tietokantaan sisältyisi myös esimerkiksi 1800-luvun lopussa nouseva työväenlehdistö, jonka parissa paikalliskirjekulttuurin tiedetään kukoistaneen vuosisadan vaihteessa ja 1900-luvun alun murrosvuosina. Laajennettu Translocalis avaa myös uuden näkökulman vuoden 1905 suurlakkoon ja vuoden 1918 sotaan.

Translocalis-tietokannan esille tuoma paikalliskirjekulttuuri on esimerkki historiallisesta ilmiöstä, joka on pitkään ollut historiatietoisuuden katveessa. Sen marginaaliin jääminen on vaikuttanut niin kokonaistulkintoihin suomalaisen kansalaisyhteiskunnan synnystä kuin tulkintaan kansalliskirjailijan kirjoittamasta ensimmäisestä suomenkielisestä romaanista. Nyt kirjeet julkaistaan Kansalliskirjaston sivuilla uutena kaikille avoimesti saatavana kulttuuriperintönä, mikä on yksi osoitus digitalisaation voimasta muuttaa yhteiskunnallista ja kulttuurista itseymmärrystä. Esille tulee ”maailman-kulmaamme” koskeva moniulotteisempi ”kotomaamme koko kuva”.

Translocalis on myös tässä ajassa ajankohtainen, koska paikalliskirjekulttuuri muodosti varhaisen sosiaalisen median. Sellaisenaan tietokanta auttaa ymmärtämään nykypäivän medioitunutta mielenmaisemaa ja rakentaa sille yhteiskuntahistoriallisen kontekstin. Tätä kautta Translocalis kiinnittyy myös aikamme suuriin kysymyksiin. Globaalit esimerkit 2000-luvun Venäjältä, Afganistanista tai Irakista osoittavat, ettei demokraattinen yhteiskunta rakennu ylhäältä alaspäin käskien eikä sitä voi ulkoapäin tuoda. Arabikevään seuraukset puolestaan osoittavat, ettei myöskään alhaalta ylös suuntautuva äkillinen kumous ole kestävän demokratian perusta. Näiden esimerkkien vuoksi katse kiinnittyykin demokraattisiksi kehittyneiden yhteiskuntien kansalaisyhteiskuntiin ja niiden historiallisiin kehityksiin. Translocalis-hanke tuo panoksensa tähän keskusteluun tuottaen uutta tietoa suomalaisen kansalaisyhteiskunnan varhaisesta kehityksestä kaikkien ulottuville. Tämä tehdään luomalla unohtuneesta 1800-luvun kulttuuriperintöaineistosta uutta 2000-luvun digitaalista kulttuuriperintöä, jonka säilyttäjänä ja ylläpitäjänä Kansalliskirjasto on mitä luontevin taho.

Translocalis-tietokanta julkaistaan osana Kansalliskirjaston digitaalisia aineistoja 9.2.2023. Uuteen digitaaliseen kulttuuriperintöaineistoon voi tutustua myös sosiaalisessa mediassa, sillä hanke julkaisee Twitter- ja Facebook-sivuillaan päivälleen 150 vuotta sitten ilmestyneitä paikalliskirjeitä.[\[16\]](#)

Lähteet:

Kajander, Konsta (2020). *Talonpoika, herra, puoliherra. Etnologinen tutkimus puoliherrakategorioista ja talonpoikaisuuden kulttuurisista malleista suomalaisissa sanomalehdissä 1847–1870*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Haettu 7.11.2022. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8428-1>.

Kivi, A. (1870–1873). *Seitsemän veljestä*. Helsinki, SKS.

Kokko, H. (2016). *Kuviteltu minuus. Ihmiskäsityksen murros suomenkielisen kansanosan kulttuurissa 1800-luvun puolivälissä*. Tampere, Tampere University Press.

Kokko H. (2017). Digitaalisten aineistojen sanomalehtihakemiston historiasta. *Scripta selecta – Kirjoituksia Kansalliskirjaston kokoelmista*. Haettu 7.11.2022. Saatavilla <http://blogs.helsinki.fi/scriptaselecta/2017/07/13/digitaalisten-aineistojen-artikkelihakemiston-historiasta/>.

Kokko, H. (2019a). Suomenkielisen julkisuuden nousu 1850-luvulla ja sen yhteiskunnallinen merkitys. *Historiallinen Aikakauskirja* 1/2019, 5–21.

Kokko, H. (2019b). “Suomenkielisen lehdistön paikalliskirjekulttuuria tallentava digitaalinen Translocalis-tietokanta.” *Ennen ja nyt. Historian tietosanomat* 2/2019. Haettu 7.11.2022. Saatavilla: <https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/108930>

Kokko, H. (2021). Temporalization of Experiencing: First-Hand Experience of the Nation in Mid-Nineteenth Century Finland. In Ville Kivimäki, Sami Suodenjoki, Tanja Vahtikari (eds.), *Lived Nation as the History of Experiences and Emotions in Finland, 1800-2000*. Palgrave Studies in the History of Experience. Cham, Palgrave Macmillan, 109–134. Haettu 7.11.2022. Saatavilla: https://doi.org/10.1007/978-3-030-69882-9_5

Kokko, H. (2022a). From Local to Translocal Experience. The Nationwide Culture of Letters to the Press in Mid-1800s Finland. *Media History*, (28:2 2022), 181–198, Haettu 7.11.2022. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/13688804.2021.1961575>

Kokko, H. (2022b). Kotomaamme katveinen kuva: Suomenkielisen lehdistön paikalliskirjekulttuurin marginalisoituminen. In Hämäläinen Niina and Tarkka Lotte (eds.), *Kaanon ja marginaali. Kulttuuriperinnön vaiennetut äänet*, Kalevalaseuran vuosikirja 101, 263–283, Helsinki: SKS. Haettu 7.11.2022. Saatavilla: <https://doi.org/10.21435/ksvk.101>

Kuusisto A. & Merovuo J. (2021). ”Suomeen kuuluu Karjalakin”. Maakunnan käsitteellinen rakentuminen 1700-luvulta 1800-luvun lopulle. *Faravid* 51 (2021), 23–47. Haettu 7.11.2022. Saatavilla: <https://faravid.journal.fi/article/view/110863>

Stark, L. (2011). *The Limits of Patriarchy. How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish-Language Press*. Helsinki: SKS.

Tommila, P. (1988). Yhdestä lehdestä sanomalehdistöksi 1809–1859. Teoksessa *Suomen lehdistön historia I. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905*, edited by Tommila, Päiviö Lars Landgren and Pirkko Leino-Kaukiainen, 77–266. Kuopio: Kustannuskiila.

Kirjoittajat

Heikki Kokko, FT, tutkijatohtori
Tampereen yliopisto
heikki.kokko [at] @tuni.fi

Tuula Pääkkönen, FM, tietojärjestelmäasiantuntija
Kansalliskirjasto, Helsingin yliopisto
Tuula.paakkonen [at] helsinki.fi

Viitteet

[1] Kivi 1870–1873, 328.

[2] Kokko 2019a, 12–19.

[3] Kokko 2022b, 263.

[4] Paikalliskirjeiden tai maaseutukirjeiden historiasta ks. Tommila 1988, 178–181, 200–204; Stark 2011; Kokko 2016; Kajander 2020.

[5] Kokko 2022a, 185–189.

[6] Kokko 2022b, 270–278.

[7] <https://projects.tuni.fi/translocalis/>

[8] <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/content/vuoden-asiakas-translocalis-tietokantaa-tuottava-tyoryhma>

[9] <https://digi.kansalliskirjasto.fi>

[10] Kokko 2019b.

[11] <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/directory>

[12] Kokko 2017.

[13] Kokko 2022a

[14] Kokko 2021

[15] Kuusisto & Merovuo 2021.

[16] <https://twitter.com/translocalis> & <https://www.facebook.com/Translocalis>

CC BY

© 2022 [Tietolinja](#)